

A KEOKH-ról tényszerűen

VISSZHANG - LI. évfolyam 39. szám, 2007. szeptember 28.

[Szakály Sándor](#) az ÉS 2007. szeptember 14-én megjelent 37. számában szándéka szerint egyértelmű tényekben bővelkedő történelemleckét adott Nádas Péternek és egyben a lap olvasóinak Magyarország II. világháborús hadba lépéséről, a kamenyec-podolszkiji tömeggyilkosságról, a Wehrmacht 1941-es emberveszteségeiről és a munkaszolgálatról. Egyetlen témához, Kamenyec-Podolszkijhoz szeretnék néhány megjegyzést fűzni és kiegészítést tenni Nádas Péter találó kifejezésével élve "gyorsan ható ellenméregként".

Történeti szakkifejezésként hibásnak tartom a Szakály által használt "kamenyec-podolszkiji események" megjelölést. Közel húszezer Magyarországról deportált zsidó - az országban születettek, még az I. világháború pogromjai elől hozzánk menekültek és a náci megszállás elől menekülők - deportálása majd legyilkolása nem egyszerűen esemény, hanem tömeggyilkosság, ráadásul a holokauszt első olyan tömeggyilkossága, ahol az áldozatok száma több volt, mint tízezer ember. Ennek az 1941 augusztusában elkövetett vérengzésnek véleményem szerint nem az a legfontosabb előzménye, hogy Magyarország az 1938-as Anschlusst követően, majd a II. világháború kitörése után 1941-ig több tízezer zsidó menekültet fogadott be, akiknek a KEOKH, az akkori magyar idegenrendészeti hatóság belépési engedélyt adott. Ilyen tömegű zsidó menekült befogadásáról ugyanis ebben az időszakban a mértékadó szakirodalom nem tud, erre semmilyen korabeli levéltári forrás nem utal. (Csak zárójelben jegyzem meg, Szakály itt sem pontos. A nácizmus elől menekülő zsidók, kis számban ugyan, de már 1933-tól, Hitler hatalomra jutásától kezdve érkeztek Németországból Magyarországra.) A tömeggyilkosság legfontosabb előzménye éppen a KEOKH mint intézmény megalakulásában és zsidókkal szemben követett politikájában keresendő már jóval 1941 nyara előtt.

Az 1930:XXVIII. tc. rendelkezései nyomán létrejött Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság (és nem Hivatal, ahogy Szakály tévesen írta), a KEOKH 1931. február 1-jén kezdett működni Budapesten a Belügyminisztérium VII. (Közbiztonsági) Osztálya VII. c. alosztályaként. A KEOKH vidéki kirendeltségek sorát nyitotta már 1931-ben, melyek 1940-ben a visszacsatolt területeken újabbakkal szaporodtak. A vidéki kirendeltségek többnyire olyan határ menti városokban működtek, amelyekben országos viszonylatban is jelentősnek mondható zsidó közösségek éltek, például Kassán, Miskolcon és Munkácson. E vidéki kirendeltségek legfőbb feladata a Magyarországra menekülő zsidók és az országban élő hontalannak nyilvánított zsidók összefogdosása volt. Pásztóy Ámon - a magyar idegenrendészet egész rendszerének kidolgozója, aki a KEOKH megalakulásakor annak helyettes vezetője volt, majd 1938. július 1-jén Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter a szervezet vezetőjének nevezte ki - egyértelműen leszögezte a vidéki kirendeltségek megnyitásának okát: Hitler hatalomra jutásáig Európában a zsidóság kelet-nyugati irányú vándorlásával kellett számolni, 1933-tól kezdve azonban Németországból egy éppen ellenkező irányú áramlás indult meg. Ezért szervezett a Belügyminisztérium a határsávbán összefüggő láncolatban KEOKH-kirendeltségeket. 1938 végén, az érsekújvári KEOKH-kirendeltség megnyitásakor egy belügyminisztériumi Pro Domo teljes nyíltsággal mondta ki a kirendeltség megnyitásának okát, amely "a szomszédos államok (Németország, Csehszlovákia) területéről távozni kényszerülő zsidófajú külhonosok beszivárgási törekvésének ellensúlyozása" volt.

A KEOKH fennállásától kezdve 1939 decemberéig összesen 3633 zsidót utasított ki Magyarországról, és e számban nem szerepel az 1938-as első zsidó(ellenes)törvény életbe lépése óta Erec-Jisraelt és különböző tengerentúli államokba irányított körülbelül 3000, túlnyomórészt hontalan és menekült zsidó,

mivel ők a KEOKH nyilvántartásában nem is szerepeltek. "Legtöbbjét a formaságok betartása nélkül, kiutasító határozat mellőzésével távolítottuk el" - írta minden kertetelés nélkül Pásztóy.

Horthy környezetében már 1936-ban felmerült annak a lehetősége, hogy a magyar állam számára "nemkívánatos" zsidókat, olyanokat is, akik már régebben letelepedtek az ország területén, ki kellene utasítani, ezzel egyébként csupán követve a már eddig is bevett gyakorlatot. Horthy javaslatát bizonyosan személyesen hallotta Kozma Miklós, akkori belügyminiszter is, aki 1940. szeptember 12-től 1941. december 7-én bekövetkezett haláláig a visszafoglalt kárpátaljai terület kormányzói biztosa volt. A kormánybiztos, mint azt Ormos Mária Kozma-életrajzában részletesen leírta, az 1941-es deportálások egyik fő kezdeményezője, szervezője volt. A deportáltak nagyobb része a Kárpátalján élők közül került ki. A deportálási akció pedig, ahogy azt Kozma, a KEOKH és a honvédség vezetői és a legmagasabb kormánykörök is pontosan tudták, a kormányzó feltétlen támogatását élvezte, hiszen ő már 1936-ban is ezt javasolta.

Keresztes-Fischer belügyminiszter, feltehetően mivel a magyarországi zsidó szervezetektől értesült arról, hogy a deportáltak milyen körülmény közé kerültek az ellenséges ukránok között, és még inkább azért, mert a tömeges deportálások teljesen felkészületlenül érték a német megszállókat, akik ezért folyamatosan tiltakoztak, 1941. augusztus 8-án táviratot küldött Kozma Miklósnak, melyben a deportálások addig gyakorolt módját azonnali hatállyal betiltotta. Mivel Szakály Sándor e belügyminiszteri táviratot tévesen a további deportálások végleges betiltásaként értelmezi, érdemes szó szerint idézni: "Állami zsidóknak Lengyelország felé való eltávolítását azonnali hatállyal betiltom, lengyel és orosz vonatkozású zsidókról, akiknek lengyelországi eltávolításuk kívánatos ide előterjesztés teendő és a jövőben csak itten[i] engedély alapján távolíthatók el." Egyértelmű tehát, hogy a belügyminiszter csupán a magyar állampolgársággal rendelkező vagy honosítási kérelmet benyújtott zsidók - szavaival "állami zsidók" - további deportálását tiltotta be. A KEOKH illetékesei által eredetileg tervezett lengyel és orosz születésű zsidók további deportálását kifejezetten kívánatosnak tartotta, csak éppen további eltávolításukat közvetlen hatáskörébe akarta vonni. A kiutasítások egyébként Keresztes-Fischer intézkedése ellenére zavartalanul folytatódtak még augusztus 9-én is. Aznap 1503 deportálásra szánt zsidó érkezett a kőrösmezei táborba, ahonnan 340-et tettek át Galíciába.

A lengyel és orosz születésű zsidók deportálását ideiglenesen csak 1941. augusztus 15-én függesztette fel az akciót hivatalosan alig több mint egy hónappal azelőtt megkezdő Siménfalvy Sándor, a KEOKH vezetője. Téved Szakály akkor is, amikor azt írja, hogy a határon áttetteket több hetes munka után a németek legyilkolták. Valójában a deportáltakat senki sem dolgoztatta, visszatérésük megakadályozása érdekében pedig a magyar határvédelmet külön megerősítették. Ezek a szerencsétlenek csoportokban bolyongtak Kelet-Galícia-szerte magukra hagyva, és kiteve a helyi ukránok brutalitásának. 1941. augusztus 25-én a területen illetékes német vezetés Vinnyicában értekezletet tartott, amelyen felszólították Franz Jeckeln SS-Obergruppenführert, a helyi SS és rendőri erők parancsnokát, hogy a térségben található, Magyarországról deportált zsidókat szeptember 1-ig likvidálja. 1941. augusztus 27-28-án az Einsatzgruppe-C kötelékébe tartozó 320. sz. SS-rendőrzászlóalj Kamenyec-Podolszkijnál 23 600 zsidót ölt meg. A legyilkoltak között a környékről összeszedett helyi zsidók, kolomeaiak és Kamenyec-Podolszkijba valók is voltak, de többségében a Magyarországról deportáltak estek áldozatul a tömegmészárlásnak. Akiket a németek nem öltek meg augusztus 27-28-án Kamenyec-Podolszkijnál, galíciai gettókba kerültek, többek között Gajszinba, Delatinba, Horodenkába, Kolomeába (Ko³omyja), Nadwórnába és Tarnopolba. Az életben maradt magyarországi zsidók legnagyobb csoportja feltehetően a stanislaui (Stanis³awów) gettóba került, ahol a gettó lakóit először 1941. október 12-én tizedelték meg. A mintegy tízezer legyilkolt között körülbelül kétezer magyarországi zsidó is volt.

Frojimovics Kinga

történész, a Jad Vasek Archives magyar részlegének igazgatója

(A náci korszakban Magyarországra érkezett zsidó menekültekről szóló könyve, melyben részletes elemzés

található a KEOKH-ról és a galíciai deportálásról 2007 telén fog megjelenni angolul a Jad Vasem kiadásában Jövevény voltam idegen földön: A magyar állam és a zsidó menekültek Magyarországon, 1933-1945 [I Have Been A Stranger In A Strange Land: The Hungarian State and Jewish Refugees in Hungary, 1933-1945] címen.)